

КАФЕДРА КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСТВА

Методика викладання концертмейстерського класу

Освітній ступінь	магістр	<table><tr><td>Курс</td><td>2</td></tr><tr><td>Семестр</td><td>3</td></tr></table>	Курс	2	Семестр	3						
Курс	2											
Семестр	3											
Спеціальність	025 Музичне мистецтво											
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» Фортепіано											
Статус	<u>обов'язкова</u>	<table><tr><td>ECTS</td><td>3</td></tr><tr><td>Годин</td><td>90</td></tr><tr><td>Лекції</td><td>14</td></tr><tr><td>Семінари</td><td>14</td></tr><tr><td>Самостійна робота</td><td>62</td></tr></table>	ECTS	3	Годин	90	Лекції	14	Семінари	14	Самостійна робота	62
ECTS	3											
Годин	90											
Лекції	14											
Семінари	14											
Самостійна робота	62											
Форма контролю	<u>екзамен</u>											

Інформація про викладача

ПІБ	Сікорська Наталія Валеріївна, кандидат мистецтвознавства, в.о. доцента кафедри концертмейстерства НМАУ ім.П.Чайковського
Профіль викладача	https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=K65pyWEAAAAJ&scilu=&scisig=AMD79ooA AAAAYGc2VULaVI-XM_cLT49oRXiHiGgRKnbw&gmla=AJsN-F5Cp2yj00mOkZNupzTguUexhudvSMri9niOVFdQXRiRGFUP6t2eaYH9O-6XQG8i63r1LYtgG03aDbMF1QBx0xSbmLpNpR0TedQyGSHFC9yEvbgWIE69Wc_1lg_1-yDrfaGMwD2ddlgy8LRMe9BCGGFgAiU_ug&sciund=3415721980984738174
e-mail	natasikorska@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Курс «Методика викладання концертмейстерського класу» це профілююча фахова дисципліна спеціалізації «Фортепіано», яка пов'язує, узагальнює, інтегрує зміст виконавської, музикознавчої, науково-методичної та педагогічної підготовки майбутніх професійних піаністів-концертмейстерів та викладачів класу концертмейстерської підготовки музичних вищих учбових закладів третього та четвертого рівня акредитації.

Мета курсу:

- сформулювати компетенції піаніста – здобувача освітнього рівня «магістр», необхідні для його подальшої викладацької роботи в класі концертмейстерської підготовки;
- змодельовати специфічні завдання майбутньої професійної діяльності в якості концертмейстера в умовах усіх фахових різновидів концертмейстерської роботи;
- зорієнтувати молодих фахівців в основних підходах до вирішення типових задач концертмейстера в диригентському, хореографічному класах, класах вокалу та інструментального виконавства на всіх типах музичних інструментів, в концертному колективі академічної чи естрадно-розважальної направленості тощо (репертуар, фахові вимоги, психологія професійної взаємодії, варійовані критерії

оцінки виконавської роботи концертмейстера відповідно до ситуативних завдань підготовчої, репетиційної роботи чи сценічного виконання тайм-менеджмент тощо);

- ознайомити та забезпечити належне осмислення результатів науково-методичної на мистецтвознавчої розробки проблем концертмейстерського мистецтва в працях теоретиків-методистів й мистецтвознавців та практиків, – виконавців-концертмейстерів, співаків тощо.

-

Завдання курсу:

- виховання у студентів осмисленого ставлення до виконання будь-якого різновиду партії музичного супроводу, відповідно до критеріїв стилістично коректного, професійно досконалого ансамблевого виконавства;

- залучення студентів до самостійної аналітичної роботи на шляху опанування літератури з методичних питань викладання в концертмейстерському класі,

- наVERTання студентів до творчого засвоєння результатів аналітичної і практичної розробки проблем концертмейстерської практики, доступні в вигляді аудіо та відео записів, майстер-класів, лекцій, статей, монографій, підручників та посібників, методичних нарисів та мемуарів видатних музикантів світу тощо;

- сприяння формуванню особистої та професійної мотивації до подальшого вдосконалення й звички до самоперевірки задля підвищення концертмейстерської майстерності.

Студенти повинні знати:

- базові поняття необхідні для успішної професійної діяльності викладача концертмейстерського класу та виконавця-концертмейстера;

- основні методичні підходи до напрацювання навичок роботи піаніста-концертмейстера в системі професійної освіти та в концертних колективах, з вокалістами, інструменталістами, в класах оркестрового та хорового диригування, хореографічній студії або театральній трупі, в музичному (оперному) театрі, академічному чи естрадному вокальному та інструментальному колективах тощо;

- основні етапи становлення та розвитку фаху «піаніст-концертмейстер» в узгодженні з еволюцією музичних та виконавських стилів;

- основні методичні засади викладання фахової дисципліни «концертмейстерський клас» на різних освітніх рівнях;

- основні науково-методичні та мистецтвознавчі праці з питань концертмейстерської діяльності піаніста.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати різні мистецькі, культурні та комунікативні явища, які пов'язані з роботою піаніста-концертмейстера та випрацьовувати власні підходи для вирішення всіх професійних завдань;

- систематизувати методичні підходи в роботі над музичними творами різних епох, стилів та жанрів;

- акомпанувати «з аркушу» та знати різні методики напрацювання цієї навички піаніста-концертмейстера;

- розкривати методику опанування ментальних та виконавських процедур, необхідних під час транспонування, тобто гри партії супроводу вокальних творів в транспозиції на інтервали від малої секунди до терції, а також виконання на фортепіано вокальних та інструментальних партій, які занотовані у альтовому, баритоновому, теноровому ключах або викладені в запису для транспонуючих музичних інструментів.

Перелік тем лекцій і семінарів

Змістовий модуль I. Концертмейстерський клас: теоретичні узагальнення.

Тема 1. Становлення мистецтва акомпанементу як фахового відгалуження виконавців на «гармонічних» інструментах. Сучасна система освіти піаніста-концертмейстера в Україні та світі.

Семінар 1. Функції та завдання виконавця акомпанементу за часів панування редукованих форм нотного запису гармонічного та темпо-ритмічного підґрунтя музичних композицій (*basso continuo*, *partimento*). Сучасна практика концертного виконання творів XVI - першої третини XVIII ст.

Тема 2. Специфіка викладання концертмейстерства в сучасних реаліях існування професії музиканта-виконавця. Формування навчальних та концертних програм на різних етапах навчального процесу в концертмейстерському класі. Критерії підбору репертуару. Фахова література.

Семінар 2. Методика викладання акомпанементу на різних рівнях музичної освіти. Дискусія на тему «Необхідні компетенції піаніста в області музичного акомпанементу на етапах шкільної, середньої та вищої фахової освіти».

Тема 3. Гра речитативів в кантатах та операх XVIII ст. Аналіз концертних виконань та речитативних епізодів в постановках провідних світових концертних колективів й театрів. Барокові пісня, кантата, арія, соната тощо в педагогічному репертуарі: завдання сучасного концертмейстера.

Семінар 3. Особливості ансамблевої взаємодії з солістом в умовах реалізації різних стилістичних норм. Етапи та різновиди сучасної роботи піаніста-концертмейстера над музичним твором Чуттєвого та Галантного стилів, європейської Перед-класики, Віденської класики. Фортепіанна партія як супровід солістів-вокалістів, солістів-інструменталістів в другій половині XVIII – початку XIX ст.

Тема 4. Взаємодія піаніста-концертмейстера з вокалістами та інструменталістами в роботі над творами Романтизму та постромантизму. Методична та музикознавча література, присвячена проблемам інтерпретації творів XIX ст., зокрема мистецтву виконавця-концертмейстера.

Семінар 4. Статус і завдання концертмейстера в період розвитку навчальних закладів музичної освіти, музичних театрів та концертного ангажементу XIX – початку XX ст. Огляд репертуару епохи Романтизму. Солоспіви, оперні партії, вокальні цикли, вокальні ансамблі, велика форма, віртуозні концертні п'єси, кантиленні інструментальні твори Романтизму та постромантичної доби в навчальному процесі та в концертно-виконавській творчості.

Тема 5. Методика розвитку навичок читання нот з аркушу (*a prima vista*). Методика формування та розвитку навичок транспонування, імпровізації супроводжуючої фактури та гри її на слух.

Семінар 5. Навички гри в ключах та транспонування акомпанементів вокальних творів (зміна тональності твору задля забезпечення солістові необхідної для його голосу теситури за умов зорової опори на нотний запис твору в іншій тональності) як необхідна складова майстерності концертмейстера.

Тема 6. Національна культурна традиція як чинна складова вектору розвитку мистецтва музичного супроводу на теренах сучасної України в XIX ст.

Семінар 6. Методичний аналіз завдань роботи піаніста-концертмейстера над клавіром опери, вокальним циклом тощо, створеними українськими композиторами (наприклад, «Тарас Бульба» М. Лисенка»: вивчення партій для постановки / повного чи фрагментарного концертного виконання).

Змістовий модуль II. Концертмейстерське мистецтво: практичний вимір

Тема 7. Роботи піаніста-концертмейстера в класах оркестрового та хорового диригування. Жести диригента. Професійна термінологія.

Семінар 7. Виконання складних фактурних формул в клавірах-перекладеннях симфонічних та хорових партитур. Принципи спрощення та вибіркості виконання окремих партій/голосів. Піаністичні прийоми гри, які забезпечують уподібнення оркестровим та хоровим звучанням тембрів, фактур, артикуляції тощо.

Тема 8. Методика роботи та специфіка завдань концертмейстера в класах сольного та камерно-вокального співу. Класифікація співацьких голосів, їх особливості, репертуар, технічні вправи для постановки голосу та вдосконалення вокального апарату.

Семінар 8. Практика формування концертної композиції за оперним уривком (арії) з опери наскрізного або змішаного типів. Приклади побудов концертних програм та записів музичних альбомів.

Тема 9. Робота піаніста-концертмейстера в оперному театрі та роль концертмейстера-коуча в вивченні та підготовці солістами оперних партій. Методичні поради для успішної роботи піаніста-концертмейстера над оперними аріями та їх різновидами.

Семінар 9. Архітектура творчих відносин в театральному колективі: режисер-постановник – диригент – соліст – піаніст-концертмейстер. Обов'язковий репертуар театального концертмейстера: еволюція професійних вимог.

Тема 10. Хореографічні па та відповідні їм музичні побудови. Методичні посібники для підготовки до гри музичного супроводу для занять в хореографічному класі.

Семинар 10. Методика подолання піаністичних складнощів при виконанні балетного клавіру. Варіювання метру, темпу та фактури як засіб створення композицій для супроводу уроків класичної хореографії.

Тема 11. Особливості роботи концертмейстера з виконавцями на струнних інструментах (струнно-смичкові та струнно-щипкові інструменти) в навчальному циклі системи музичної освіти та в практиці публічних концертних заходів, роботі філармонічних організацій тощо.

Семинар 11. Штрихи смичкових інструментів та засоби артикуляції щипкових інструментів в контексті культури ансамблевої взаємодії концертмейстера і соліста.

Тема 12. Особливості роботи концертмейстера з виконавцями на духових інструментах. Зв'язок проблеми дихання виконавців на духових інструментах та проявлення логіки музичних побудов.

Семинар 12. Керування диханням в музичному виконавстві співаків та виконавців на духових інструментах: технічна та художня площини. Паралелі, розбіжності.

Тема 13. Романси та вокальні цикли українських композиторів: музичні стилі, поетика творчості, характерний мелодизм. Характерні прийоми віддзеркалення образності поетичного тексту в вокальній творчості українських композиторів.

Семинар 13. Відмінності підходів до формування концертної програми для виступу з солістом-вокалістом та інструменталістом відповідно до навчальних, професійних, творчих, просвітницьких завдань.

Тема 14. Сучасні техніки співу й гри на музичних інструментах в музиці останнього століття та нові якості музичної мови – додаткові вимоги до фахових компетенцій концертмейстера. Шляхи подолання труднощів.

Семинар 14. Естетика музичного виконавства в епоху модернізму, постмодерну, авангарду та інших стилів останнього століття крізь призму фахових завдань.

Форми та технології навчання

Лекції, семінарські заняття, презентації, обговорення, дискусії (дистанційна форма навчання).

Навчальні ресурси

Лекційні та семінарські заняття проводяться на платформі Zoom. Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у семінарах, обговореннях та дискусіях впродовж курсу	10
2.	Публічна доповідь на семінарі за обраною темою	20
3.	Відео та аудіо презентація результатів дослідження за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	30
5.	Екзамен	30
6.	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

За шкалою вишу	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90-100	Відмінно: Студент яскраво, послідовно, повно і логічно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу відповідно до поставленого	A

	завдання; повністю усвідомлює зміст фахових понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією; ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; для виконання екзаменаційного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з предмету «Методика викладання...», а також з інших дисциплін фахового циклу; демонструє художнє володіння мовою та багату лексику, високий рівень знань та професійної ерудиції.	
82-89	Дуже добре. Студент послідовно, повно і логічно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; усвідомлює зміст фахових понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією; ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; для виконання екзаменаційного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з предмету «Методика викладання...», а також з інших дисциплін фахового циклу; демонструє високий рівень знань та професійної ерудиції.	В
74-81	Добре. Студент досить повно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; розуміє зміст музикознавчих та виконавських термінів, проте не завжди точно їх використовує; теоретичні твердження правильно ілюструє прикладами з історичної та сучасної практики концертмейстерської роботи, результатами власних спостережень; загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності; вміє обґрунтувати власну думку; демонструє добрий рівень знань музичного матеріалу; не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень.	С
64-73	Задовільно (Достатньо). Студент не завжди точно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу; не в повній мірі розуміє значення спеціальних термінів, допускає помилки у їх вживанні; не повно і не завжди правильно відповідає на поставлені питання; теоретичні положення не ілюструє конкретними прикладами, а у процесі вирішення конкретних завдань не повно використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє обмежені знання з фахових дисциплін.	Д
60-63	Сумнівно задовільно. Студент неточно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу; не розуміє значення деяких спеціальних термінів, допускає помилки у їх вживанні; не повно і не завжди правильно відповідає на поставлені питання; теоретичні положення не ілюструє конкретними прикладами, а у процесі вирішення конкретних завдань не повно використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє обмежені знання з фахових дисциплін.	Е

35-59	Незадовільно. Студент не розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні; не володіє спеціальною термінологією; не може впоратися з поставленим практичним завданням; не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем; неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу; демонструє незадовільний рівень знань.	FX
0-34	Неприйнятно. Студент не може зрозуміти суті питань з методико-теоретичного матеріалу курсу; не володіє спеціальною термінологією; не здатен знайти шляхи вирішення поставленого практичного завдання; демонструє неприйнятний рівень фахової обізнаності та відсутність специфічних знань з дисципліни «Методики викладання...».	F

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Впродовж вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання...» передбачається участь в круглих столах, фахових обговореннях, конкурсах, відвідування мистецьких проєктів, концертів, музичних фестивалів тощо, прослуховування обраного музичного контенту інтернет ресурсів з метою розширення та поглиблення професійної ерудиції.

Рекомендована література

1. Антонюк В. Історико-культурні умови формування українського оперного співу // Вісник КНУКіМ. Вип. 2: Мистецтвознавство. К., 2000. С. 4-13.
2. Антонюк В. Культура мови у співі та принципи української вокальної орфопедії. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : Музичне виконавство. К., 1999. Вип. 5, кн. 4. С. 38-47.
3. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Київ: Віпол, 2007. 174 с.
4. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект (монографія) / Антонюк В. Г. К.: Українська ідея, 2001. 144 с.
5. Бабинець Н. Д. Камерно-вокальні твори композиторів Галичини XIX. ст. для концертмейстерських класів - Львів : Сполом, 2005. - 168 с.
6. Байко М. Незабутній педагог // Музика. 1983. № 2. С. 23-24.
7. Бандрівська О. Науково-методичні праці, статті, рецензії / Ред-упор. Р.Мисько-Пасічник; Передм. Л.Кияновська; Вст. ст. М.Жишкович. Львів: „Апріорі”, 2002. 148 с.
8. Баланко О. М. Сучасна українська камерно-вокальна музика як виконавський феномен: навч. посібник. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 208 с.
9. Бойко А. Вокальний стиль belcanto як провідний метод сучасної освіти. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. 2015. Сер.: Педагогічні науки. Вип. 139. С. 221-224.
10. Боровицька О., Ключова С. Методичні аспекти формування навиків роботи концертмейстера-піаніста. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 62. С. 36-39.
11. Боровик І. Український радянський камерно-інструментальний ансамбль. Київ: Муз. Україна, 1978. 102 с.
12. Булат Т. Чарівна гілка вокальної лірики // Українські класичні романси. К., Музична Україна, 1983, 336 с.

13. Булка Ю. Нестор Нижанківський: життя і творчість. Львів-Нью-Йорк, 1997. 60 с.
14. Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури. Статті та матеріали (ред.-упор. О.Смоляк). Тернопіль : Астон, 2003. 192 с.
15. Василь Барвінський у дослідженнях та матеріалах (ред.-упор. В. Грабовський). Дрогобич: Посвіт, 2008. 336 с.
16. Василь Барвінський. З музично-письменницької спадщини. Дослідження, публіцистика, листи (упор. В. Грабовський). Дрогобич: Коло, 2004. 256 с.
17. Видатний співак Олександр Мишуга. Спогади / Зібрав І.Деркач. Львів: Каменяр, 1964. 118 с.
18. Вільде І. Співала гімн рідному краю // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М.Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 294-297.
19. Вокально-педагогічні принципи і виконавські поради Олександра Карпатського: Методичні поради для студентів-вокалістів / Упор. Т.Карпатська. Львів, [ЛДМА], 1990. 16 с.
20. Витвицький В. Старогалицька сольна пісня XIX століття. Перемишль, 2004. 157 с.
21. Виховання навіку самостійної роботи в класі концертмейстерства : метод. пропозиції для викладач і студентів / | упор. Т. Молчанова). Київ, 1998. 28 с. (Міністерство культури і мистецтв України. Республ. метод. кабінет по учбовим закладам мистецтв і культури).
22. Вокальні твори Л. ван Бетховена у концертмейстерському класі: метод.-виконавські поради для викладачів і студентів вузів (упор. Т. Молчанова). Київ, 1996. 38 с.
23. Вотріна В. Мистецтво співу і вокальна методика М.Е.Донець-Тессейр. К.: НМАУ, 2001. 272 с.
24. Генсірук С. Моя дорога вчителька (Соломія Крушельницька про постановку голосу і співу) // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М.Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 318-326.
25. Герасимова-Персидська Н. Італійські впливи в українській музиці XVII століття // Музична культура Італії і Франції : Від бароко до романтизму (проблеми стилю та міжкультурних контактів): 36. наук. праць. К.: КДК ім.П.І.Чайковського, 1991. С. 17-25.
26. Гердова Т. С. Формування початкової музичної освіти як чинник музичної культури донецького регіону (кінець XIX - початок XX ст.) - Електронний ресурс
27. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва : підручник (для вищ. муз. навч.закладів). Київ : НМАУ, 1997. 320 с.
28. Гнидь Б. Українська вокальна школа в контексті світового виконавського мистецтва // Музичне виконавство. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського К., 1999. Вип. 2. С. 7-18.
29. Голинський М. Спогади / Переднє слово та впор. С.Козака. К.: Молодь, 1993. 366 с.
30. Голинський М. Спогади / Упорядкув., комент., прим.: Г. Тихобаєва, І. Криворучка, Д. Білавич; Вступ. ст."Героїчний тенор Михайло Голинський" С. Козака. – Львів: АПРІОРІ, 2006. -616 с., 20 с.іл.
31. Голубев П. Поради молодим педагогам-вокалістам. К.: Муз. Україна, 1983. 62 с.
32. Гончаренко С.М. Особливості виконавської інтерпретації партії Норма в опері «Норма» Вінченцо Белліні // Міжнародна дистанційна науково-практична конференція «Сучасний культурний простір у мистецтвознавчому дискурсі», 14 листопада 2019 р. м. Київ: НАКККіМ, 2019. С. 69 – 72.
33. Горницький Н. Лебедина пісня співачки // Соломія Крушельницька : Спогади / вст. стаття, упор. і прим. М. Головащенко. Ч. І. К. : Муз. Україна, 1978. С. 271-272.
34. Ле Ж. Цивілізація середньовікового Запада ; (пер. с франц., общ. ред. Ю, Л. Бессмертного ; послесл. А. Я. Гуревича). М.: Прогресс, 1992. 376 с.
35. Гребенюк Н. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: Монографія. К.: НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1999. 269 с.
36. Гринишин М. У вінок слави // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М.Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 335-340.
37. Гречишкіна Н.Ф. Особливості концертного виконання оперної арії : Навчальний посібник. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток. Лтд», 2007. 106 с.
38. Гречишкіна Н. Художня цілісність вокального циклу Л. Ревуцького «Галицькі пісні»: досвід виконавської інтерпретації // Науковий вісник, вип. 67. К.: 2008, С. 285-291.
39. Григор'єва О. Б. Неоромантичні тенденції у творчості Д. Клебанова (на прикладі вокального циклу на вірші Г. Гейне). Вісник ХДАДМ. Харків, 2019. №3. С. 43–49.
40. Гриценко О. Г. Кантата Валерія Антонюка «Чотири вірші для сопрано та симфонічного оркестру на слова Василя Стуса» в контексті розвитку вокально-симфонічного циклу. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. 2017. Вип. 14. С. 74–82.

41. Давидовський К. Глави з книги «Феномен естрадного хвилювання». Київське музикознавство: зб. ст. Вип. 12. К., 2003. С. 85–99.
42. Джамагорянц А., Мороз Т. Вокальна академія О.Благовидової // Одеська консерваторія. Забытые имена, новые страницы. Одеса: ОКФА, 1994. С. 86-90.
43. Дідик Т. Вправи для постановки голосу і розвитку вокальної техніки (на основі уртекстів доцента Львівської консерваторії Одарки Бандрівської). Львів: Вид-во „КРАЙ”, 2004. 58 с.
44. Донець-Тессейр М. На вершині світової слави // Олександр Мишуга. Спогади. Матеріали. Листи / Упор. М.Головащенко. К.: Муз. Україна, 1971. С. 198-202.
45. Донець-Тессейр М. Опыт воспитания сопрано // Вопросы вокальной педагогики. Вип. 3: Статьи и очерки / Сост. Д.Евтушенко. М.: Музыка, 1967. С. 120-133.
46. Драч І. Вокальна лірика Віталія Губаренка. Наукові записки Тернопільського педагогічного університету. Серія: Мистецтво. Тернопіль : ТДПУ, 1999. № 2. С. 37-40.
47. Дячук-Ставицький Л. Методика викладання концертмейстерського класу: метод. рек. до самост. роботи для студ. спец. «Музичне мистецтво». Луганськ: вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 81 с.
48. Єгоров О. Теорія і практика роботи з хором. К. : Держ. вид-во образотв.
49. Євтушенко Д. Роздуми про голос: нотатки педагога-вокаліста. К.: Муз. Україна, 1979. 90 с.
50. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М. Питання вокальної педагогіки. Історія, теорія, практика. К.: Мистецтво, 1963. 340 с.
51. Жилкіна Л. Л.О.Улуханова професор ЛДК. Нарис. Львів, [ЛДМА], 1990. 9 с.
52. Заборовська Д. З історії становлення оперного жанру в Західній Україні // Записки НТШ. Т. ССXXVI. Праці музикознавчої комісії. Львів: НТШ, 1993. С. 118-129.
53. Зарецька І. Творчі аспекти діяльності концертмейстера на уроках класичного танцю // Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника : зб. статей (ред. рада: В. Грещук (голова), С. Возняк та ін.). - Івано-Франківськ, 2009-2010. - Вип. 17-18. - С. 344-348.
54. Інютючкіна Н. Становлення професії піаніста-концертмейстера. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. ст. Вип. 35. Професія «музикант» у часопросторі: історико-культурні метаморфози. Харків: Вид-во «С. А. М.», 2012. С. 76–86.
55. Інютючкіна Н. В. Феномен піаніста-концертмейстера в вокально-інструментальному ансамблі (на прикладі австро-німецького вокального циклу ХІХ ст.): автореферат дис. на здобуття ступеня канд.мистецтвознавства. – Харків, 2010. – 20 с.
56. Калугіна Т. Деякі особливості зародження камерно-вокального виконавства в історичному аспекті // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. праць / Харківський інститут мистецтв ім. І. Котляревського ; (ред. кол. Н. Л. Бабій та ін.). - 1999, - С. 26-31.
57. Калугіна Т. Зародження концертмейстерської спеціальності у вітчизняних музичних закладах дожовтневого періоду //Укр.. музикознавство: Республ. міжвідомчий науково-метод. збірник /Ред. кол.: Котляревський І.А. та ін.. – К.: Муз. Україна, 1990. – Вип.. 25. – С. 27-33.
58. Каплієнко-Ілляк Ю. В. Музично-культурні взаємодії в процесі становлення української професійної музики ХVІІ – ХVІІІ століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво»; Одеська державна музична академія ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2010. 17 с.
59. Карпенко Т. П. Формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. - Київ, 2010. - 18 с.
60. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів : НТШ (Українознавча бібліотека. Чис. 15), 2011. 285 с.
61. Козловський І. Співак краси й гармонії (Про М.Микишу) // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 264-265.
62. Колесса М. Основи техніки диригування / Микола Колесса. К. : Держ. Вид-во, 1960. 200 с.
63. Колодуб І. Теоретичні основи вокального мистецтва: Навчальний посібник. К.: НМАУ, 1997. 120 с.
64. Комаринець О. Марія Сабат-Свірска про себе і свій час: Худож.-докум. нарис / Слово про авт. Р.Кудлика. Львів: Каменяр, 1995. 61 с.
65. Контрольно-кваліфікаційні завдання з предмету «концертмейстерський клас» : метод. поради (скл. Т. Молчанова). Київ, 1999. 30 с.
66. Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика : зб. статей / (ред.-упор. Л. М. Ніколаєва). Львів : Сполом, 2005. 108 с.

67. Крих Ю. Чудова людина і педагог // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 298-302.
68. Коцюмба, С. Дуда. Мистецтво концертмейстера: творчий і педагогічний аспект діяльності / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк.
69. Куришев Є. В. Поезія Бориса Грінченка у творчості українських композиторів та виконавців: навчально-репертуарний посібник для студентів ВНЗ. К. : Київ. університет ім. Б. Грінченка, 2013. 208 с.
70. Кретов А. І. Новік-Кретова І.Б. Феномен піаніста-концертмейстера в соціокультурному просторі: діалог історії й сучасності.
71. Лабанців-Попко З. Сто піаністів Галичини. Львів : Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 2008. 224 с.
72. Лемешев С. Спогад про Михайла Микишу // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І. Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 265.
73. Лихтман З. Е. Избранные романсы украинских композиторов: Проба исполнительского анализа. К.: КГК им. П.И. Чайковского, 1970.
74. Логойда М. Володимир Ігнатенко: Життєвий та творчий шлях. Львів: Українські технології, 2003. 152 с.
75. Людкевич С. Спомин // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М. Головащенко. К.: Музична Україна, 1978. Ч. 1. С. 164-166.
76. Мадисева Т. Співак і мова: культура співу мовою оригіналу: теорія та практика. Харків: ШТРИХ, 2002. 160 с.
77. Мазепа Т. Музичний репертуар театру графа Станіслава Скарбка у Львові (1842-1872) // *Musica Galiciana* = Музика Галичини. Львів: СПОЛОМ, 1999. Т. 2. С. 69-76.
78. Маланюк І. Голос серця: Автобіографія співачки. Львів: Видавництво „Collegium musicum” Львівського Товариства Ріхарда Вагнера, 2001. 306 с.
79. Маслій К. Виховання голосу співака: Навчальний посібник. Рівне: ЛІСТА, 1996. 120 с.
80. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. К.: Муз. Україна, 1971. 90 с.
81. Митці України: Енциклопедичний довідник / Упор. М. Лабінський, В. Мурза. К.: У Е, 1992. 848 с.
82. Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії: Хронологічний огляд з 1863 по 1963 рр. К.: Музична Україна, 1970. 128 с.
83. Мишуга Л. Олександр Мишуга, мистець і людина. Львів: Діло, 1938. 206 с.
84. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування / Авт.-упор. М. Головащенко. К.: РАДА, 1995. 462 с.
85. Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії: хронологічний огляд з 1863 по 1963 рік. К. : Муз. Україна, 1970. 128 с.
86. Молчанова Т. О. Використання системно-функціонального підходу в роботі балетного концертмейстера // Актуальні проблеми історії теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць / ред. кол.: В. Чернець та ін. - К. : Міленіум, 2013. - Вип. XXXI. - С. 236-247.
87. Молчанова Т. Виховання оперного концертмейстера як одна зі складових спеціалізації студентів фортепіанного факультету // Виконавське музикознавство : наук. вісник НМАУ ім. П. Чайковського (ред.-упор. М. Давидов, В. Сумарокова). Вип. 69, кн. 13. Київ, 2007. С. 193-198.
88. Молчанова Т. «Vivat, Славо!» (про українського концертмейстера, заслужену артистку України, професора Я. Матюху) // Дзвін : Часопис Національної спілки письменників України. 2007. № 9. С. 99-105.
89. Молчанова Т. Вокальні мініатюри Ф. Мендельсона-Бартольді на слова Г. Гайне: до питання інтерпретації жанру // *Europejska nauka XXI wieku* (07-15 maja 2009 roku). - *Przemysł : Nauka i studia*, 2009. S. 93-95.
90. Молчанова Т. О. Галицька концертмейстерська школа : наук. енциклопедичний довідник. Львів : Сполом, 2014. 176 с.
91. Молчанова Т. Гармонія сердець і професій (про виконавський дует Ірини та Юрія Крихів) // Ірина Крих - особистість, музикант, педагог : спогади (упор. В. Цайтці. Львів : Ліга-прес, 2005. С. 71-80.
92. Молчанова Т. Гортаючи сторінки розвитку музичної культури (становлення ансамблевого музикування як мистецтва і фаху в Галичині) // Дзвін : Часопис Національної спілки письменників України. 2012. № 4. С. 121-130.
93. Молчанова Т. Деякі аспекти пісенної творчості В. А. Моцарта // Матеріали III науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу-2006». Т. 10. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. С. 11-12.

94. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера.: навч. посібник. Львів, СПОЛОМ, 2007.
95. Молчанова Т. Міра і пропорційність виконавського тандему «Піаніст-концертмейстер – соліст»
96. Молчанова Т.О. Мистецтво піаніста-концертмейстера у соціокультурному контексті сучасності // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. праць: наук. записки Рівненського державного гуманітарного університету / (упор. В. Виткалов; редкол.: А. Г. Баканурський та ін.). - Вип. 19, т. 1.- Рівне: РДГУ, 2013. - С. 212-217.
97. Молчанова Т.О. Мистецтво піаніста-концертмейстера у культурно-історичному контексті: історія, теорія, практика. Львів, Ліга Прес, 2015. 558 с.
98. Молчанова Т. О. З історії ансамблевого музикування: Монографія. Львів: Сполом, 2005.-160 с.
99. Молчанова Т. О. Мала енциклопедія піаніста-концертмейстера, артиста камерного ансамблю : наук. довідник. Львів : Сполом, 2013. 288 с.
100. Молчанова Т. О. Мистецтво бути «другою» (творчий портрет українського концертмейстера, заслуженої артистки України Я. Матюхи). Львів : Сполом, 2009. 172 с.
101. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник. Львів : Аз-Арт, 2001. 216 с.
102. Молчанова Т.О. Мистецтво піаніста-концертмейстера. Львів: Сполом, 2007. 215 с.
103. Молчанова Т. О. Музикант «другого гатунку» (історичний і соціальний контекст фаху піаніста-концертмейстера) // Матеріали науково-практичної конференції «Професія концертмейстер: історія, теорія, практика» в рамках УП Міжнародного конкурсу юних концертмейстерів „Амадей” (27 лютого 2015 року). Харків: Департамент культури Харківської міської ради, 2015. С. 10-11.
104. Молчанова Т. О. Пісні у творчості Й. Гайдна: до проблеми осягнення спадщини композитора // Матеріали за V Міжнародною науковою практичною конференцією “HONORS HIGH SCHOOL-2009”. - Софія : „БялГРАД-БГ” ООД, 2009. С. 82-85.
105. Молчанова Т. О. Читання з листа і транспонування як важливі компоненти фахової лабораторії піаніста-концертмейстера // Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал (гол. ред. М. Вачевський). № 1(108). 2014. С. 27-32.
106. Ніколаєва Л. Солоспіви Анатолія Кос-Анатольського як феномен української камерно-вокальної музики. Студії мистецтвознавчі. К.: ІМФЕ НАН України, 2010. № 1(29). С. 28–34.
107. Нікітська Є. С Виникнення концертмейстерської спеціальності в Україні // Актуальні проблеми музичного і театального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство : матеріали міжвуз. наук.-метод. конф. проф.-викл. складу (25-26 грудня 2000 р.). Харків: ХДІМ, 2000. С. 183-188.
108. Ніколаєва Л. Концертмейстерсько-акомпаніаторська діяльність українських музикантів у системі національної культури // Українське мистецтвознавство : матеріали, дослідження, рецензії (ред. кол.: Г. А. Скрипник (гол. ред.), Т. В. Кара-Васильєва та ін.). - Вип. 5. К., 2004. С. 65-70.
109. Ніколаєва Л. М. Шляхи вдосконалення підготовки піаністів-концертмейстерів у вищих музичних навчальних закладах // Актуальні проблеми викладання музичних дисциплін у вищій школі : наук. вісник : Зб. статей (ред.-упор. : М. А. Давидов, В. Г. Сумарокова). Київ, 2004. Вип. 35. С. 237-244.
110. Особливості роботи концертмейстера над вокальними творами: метод. рекомендації (скл. Л. М. Ніколаєва). Київ, 2002. 36 с.
111. Оболенська М. М. Концертмейстер – володар часу (на прикладі Сонати для валторни і фортепіано Ж. Віньєрі) . Електронний ресурс.
112. Овсійчук В. Дещо про незабутню людину // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 348-355.
113. Олександр Мишуга король тенорів / Авт.- упор. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 2004. 610 с.
114. Павлишин С. Історія однієї кар'єри (Про творчість української співачки Ірини Маланюк). Львів: Неділя; Вільна Україна, 1994. 106 с.
115. Павлюченко С. Пам'ять про неї не згладиться // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 333-334.
116. Петренко М. Сутність інтерпретаційної концертмейстерської діяльності. Творчість П. І. Чайковського в контексті музичної культури України: традиції та сучасність: матеріали Всеукр. наук. конф. (15–16 травня 2014 р., Суми – Тростянець). Суми: ТОВ ВПП «Фабрика друку», 2014. С. 93–96.
117. Процев'ят М. Іван Олексійович Алчевський // Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство, 2003. Вип. 3. С. 124-136.
118. Повзун Л. Специфіка сприйняття музичного тексту камерних творів концертмейстером-ансамблістом. Текст музичного твору: практика і теорія: зб. ст. Вип. 7. Київ, 2001. С. 259–270.

119. Повзун Л.І. Ансамблева творчість піаніста-концертмейстера : навч. посібник. - Одеса: Фотосинтетика, 2009. 106 с.
120. Pro Domo Mea: Нариси (до 90-річчя заснування Харківського державного університету мистецтв імені І. П. Котляревського), ред. Т. Веркіна, Г. Абаджанов (та ін.). - Харків: Харків. держ. ун-т мистецтв імені І. Котляревського, 2007. - 336 с.
121. Ревенчук В. Теорія та методика формування концертмейстерських умінь: навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. 111 с.
122. Робота над оперними аріями та їх різновидами в класі концертмейстерства: Методичні рекомендації (упор. Л. Ніколаєва). 1998. 29 с.
123. Рожко С. Становлення концертмейстерського мистецтва: від акомпаніатора до майстра. Мистецькі пошуки: зб. наук. метод. праць. Вип. 3. Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2013. С. 144–148.
124. Роп'яник О. Я був учнем Романа Любинецького // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 348.
125. Рудницький А. Золотий голос // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 486-488.
126. Сабрі С., Гаценко Г. Роль концертмейстера-піаніста у камерно-вокальних творах // Імідж сучасного педагога. Вип.6 (129), 2019. С.77-80.
127. Сабат-Свірска М. Михайло Голинський героїчний тенор // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 478-480.
128. Свиридова В. Роль піаніста-концертмейстера у підготовці вокаліста до концертного виступу: теоретичні аспекти. Мистецькі пошуки: зб. наук. праць. Вип. 1 (10). Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. С. 87–91.
129. Сікорська Н. Таємниці успіху театру alla moda: історико-політичний підтекст першої музичної драми Йоганна Адольфа Хассе // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. К., 2020. Вип.128. С. 161-174.
130. Стахевич А. Г. 3 історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки: посібник. Вінниця: Нова книга, 2013. – 176 с.
131. Стецюк Р. М. Віктор Косенко / Роман Михайлович Стецюк. - К.: Муз.Україна, 1974. - 55 с.
132. Скоробогатыко Н. Нотатки оперного концертмейстера. - К. : Муз. Україна, 1973. - 332 с.
133. Сулім Р., Сайко А. Теоретико-методичні аспекти формування навичок читання нот з аркуша у майбутніх вчителів музичного мистецтва.
134. Сюта Б. Музична творчість 1970–1990-х років: параметри художньої цілісності. К. : Грамота, 2006. 256 с.
135. Фільц Б. Український класичний романс. К., 1972.
136. Фільц Б. М. Український радянський романс. К. : Наукова думка, 1970. 124 с.
137. Харитонов Б. Деякі питання інструментально-ансамблевого виконавства. Українське музикознавство. Вип. 7. Київ: КДК, 1972. С. 217–233.
138. Цалай-Якименко О. «Заповіт» Тараса Шевченка в музиці. Співвідношення форми та змісту в музичних інтерпретаціях «Заповіту». Львів, 2013. 383 с.
139. Цебрій І. В. Флорентійська «Камерата» в контексті надбань епохи високого Ренесансу // Історична пам'ять: наук. зб. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 37.
140. Шепелева Н. Когнітивна структура концертмейстера хору. Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф.(Луганськ, 15–16 березня 2012 р.). Луганськ: Вид-во ЛДІКМ, 2012. С. 316–318.
141. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва. Івано-Франківськ, 2014. Ч.І. 352 с.
142. Щербакова Н. Принципи композиційної цілісності у вокальній творчості Ю. Іщенка : дис... канд. мистецтвознавства. К., 2009. 217 с.
143. Щурик Б. Про інтерпретацію вокальних творів Соломією Крушельницькою // Молодь і ринок. Дрогобич, 2013. Вип. 99. № 4, С. 129-132.
144. Gasparini F. L'Armonico Pratico al Cimbalo [Electronic resource]. Access mode: [http://imslp.org/wiki/L%27Armonico_Pratico_al_Cimbalo_\(Gasparini,_Francesco\)](http://imslp.org/wiki/L%27Armonico_Pratico_al_Cimbalo_(Gasparini,_Francesco))
145. Katz M. Complete Collaborator: the pianist as partner. London : Oxford University University Press, 2009. 304 p.
146. Mattheson J. Grosse General-Bass-Schule, oder, Der exemplarischen Organisten-Probe zweite, verbesserte und vermehrte Auflage, 1731 [Electronic resource]. Access mode: [http://imslp.org/wiki/Grosse_General-Baß-Schule_\(Mattheson,_Johann\)](http://imslp.org/wiki/Grosse_General-Baß-Schule_(Mattheson,_Johann)).

147. Rameau J. Demonstration du principe de l'harmonie, servant de base a tout l'arttrmusical, theorique et pratique. Paris : Durand, 1750. 112 p.
148. Saint-Lambert M. de. Les Principes du Clavecin [Electronic resource]. Access mode: http://petrucci.mus.auth.gr/imglnks/usimg/4/4f/IMSLP176112-PMLP268029-Saint_Lambert.pdf.
149. Newcomb A. The madrigal at Ferrara, 1579-1597 / Anthony Newcomb. 2 vols. Princeton : Princeton University Press, 1980.
150. Newton I. At the Piano – Ivor Newton: The World of an Accompanist. Boston : Published by Crescendo Publishing Company, 1966. 309 p.
151. Sanguinetti G. Decline and fall of the «Celeste Impero»: the theory of composition in Naples during the ottocento. Studi Musicali. 2005. 2 (34). P. 451-502.